

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Паразитните болести, широко разпространени в тропическите и субтропическите страни, представляват сериозен здравен проблем и в страните с умерен климат. В Република България ежегодно се регистрират автохтонни паразитози, сред които с голямо здравно значение са паразитозоозите – ехинококоза, трихинелоза, висцерална лайшманиоза. Контактните паразитози (ентеробиоза, ламблиоза и хименолепидоза) се срещат повсеместно, но преобладават в организирани детски колективи. В страната се поддържат все още голям брой ендемични селища и огнища на геохелминтози – аскаридоза и трихоцефалоза. В последните години, все по-голямо здравно значение придобиват опортюнистичните паразитози, заплашващи живота на имунокомпрометирани пациенти, особено тези със СПИН. Широките културни, икономически и политически връзки, които поддържа Република България със страните от Африка, Азия, Южна и Централна Америка, създават условия за непрекъснат внос на голям брой различни паразитни болести и риск от местно разпространение и възникване на местни ендемични взривове от редица антропонози и зоонози. В тази връзка трябва да се подчертае голямото значение на медицинската паразитология, като наука и практика, с оглед създаване и подготвяне на необходимия за нуждите на страната брой специалисти, които да провеждат здравната политика на държавата във връзка с ограничаване разпространението на местните и недопускане на местно разпространение на внасяни в страната паразитни заболявания. Като медицинска наука медицинската паразитология е клинична дисциплина с голямо медико-социално значение. Паразитните болести у човека като протозоози и хелминтози, заемат значителен дял в човешката патология. По данни на различни автори, над 3 милиарда от населението на земята имат една или друга паразитози, а в една голяма част от жителите на страните от Африка и Азия полипаразитизма е често срещано явление. Не случайно в програмата на WHO-TDR за проучване и обучение на шестте големи ендемични болести – малария, трипанозомози, лайшманиози, филариози, шистозомози и лепра, пет са паразитни заболявания. В биологически аспект те се причиняват от еукариотни организми, а в епидемиологичен – представляват антропонози или зооантропонози. Много от паразитните болести като източник и механизъм на предаване са свързани с условията на външната среда и с основание могат да бъдат наречени екологично зависими паразитози (малария, лайшманиози, аскаридоза, шистозомози, трихинелоза и др.). Част от паразитозите, при които човекът е задължителен участник в ендемичния процес са природно-ендемичните паразитози (малария, аскаридоза, трихоцефалози и др.). В друга група паразитни заболявания ендемичния процес протича във и независимо от човека и той се заразява случайно попадайки в огнището на инвазията (трихинелоза, трипанозомози, лайшманиози, алвеоларна

ехинококоза). Това е групата на природно-огнищните паразитози, при които резервоар на заболяването са диви или домашни животни, а специфични преносители – различни представители на инсектофауната (комари, флеботоми, кръвосмучещи мухи и др.).

Изучавайки детайлно клиниката, диагностиката и лечението на паразитните болести при човека, медицинската паразитология осигурява възможност и за ефективен контрол на паразитната заболяемост имайки предвид липсата на ваксинопрофилактика при тях. В процеса на опознаване на епидемиологията и епизоотологията на паразитозите при конкретни условия, се провеждат сложни изследвания в областта на физическата и стопанската география, хигиената на населението, бита, средствата и начините на производство, културата, здравните навици и др. Поради това медицинската паразитология има много голямо здравно и стопанско значение.

1.1. Специалност - “Медицинска паразитология.”

1.2. Срокът на обучение по специалността “Медицинска паразитология” е 3 години.

1.3. До обучение по специалността “Медицинска паразитология” се допускат лица с образователно-квалификационна степен “магистър” по “медицина”.

1.4. Притежаващите образователно-квалификационна степен “магистър” по “медицина” специализират “Медицинска паразитология” по индивидуален учебен план.

1.5. Специализантите се допускат до изпит за придобиване на специалност след набиране на определен брой точки (т.4.4)

2. ДЕФИНИЦИЯ НА СПЕЦИАЛНОСТТА, КОМПЕТЕНЦИИ И УМЕНИЯ

“Медицинска паразитология” е самостоятелна медицинска специалност, изучаваща паразитите по човека и причиняваните от тях заболявания. Тя се подразделя на – Медицинска протозоология, Медицинска хелминтология и Медицинска арахноентомология. За придобиването и се изискват висока компетентност и умения в няколко насоки:

2.1. Детайлно познаване на паразитите при човека като причинители на болести в системата “паразит-гостоприемник”, компонентите на био- и паразитоценоза, влиянието на външната среда за реализиране на цялостните биологични цикли на паразитите и отражението на дейността на човека върху механизмите за разпространение на паразитозите в отделните географски райони и микрорайони.

2.2. Подробно познаване на паразитните болести като етиология, патогенеза, патологоанатомия, имунитет, клиника, диагноза,

диференциална диагноза, лечение, прогноза, епидемиология, лична и обществена профилактика.

2.3. Подробно познаване на биологичните и механичните трансмисивни преносители на паразити и начините на борба с тях.

3. ЦЕЛ НА ОБУЧЕНИЕТО.

Специализацията по “Медицинска паразитология” има за цел да подготви квалифицирани в теоретичен и практически план специалисти, способни самостоятелно да провеждат диагностиката и лечението на местните и внасяните паразитни болести, както и необходимите мероприятия по епидемиологичния надзор и контрол и профилактиката на тези заболявания.

4. ОБУЧЕНИЕ.

4.1. Учебен план:

4.1.1. **Учебен план за теоретично обучение** по “Медицинска паразитология”

Първа година. Обща паразитология и математико-статистически методи. – 56 ч. /задължителен лекционен курс/.

I модул: Паразити и паразитизъм. Биология и екология на причинителите. Взаимоотношение гостоприемник-паразит. 8 ч.

II модул: Патогенеза, имунитет и клиника на паразитозите. Принципи на терапията, химиопрофилактиката и диспансеризацията на паразитните болести. 16 ч.

III модул: Диагностика на паразитозите. Морфологични, имунологични, молекулярно-биологични и санитарно-паразитологични методи. 22 ч.

IV модул. Обща епидемиология и епидемичен процес при паразитозите. Природна огнищност. Математико-статистически методи, използвани в паразитологията. 10 ч.

Втора година. Специална паразитология. – 96 ч.

I модул. Медицинска протозоология. 35 ч.
/25 ч. задължителни и 10 ч. тематични лекционни курса/

II модул. Медицинска хелминтология. 47 ч.
/25 ч. задължителни и 22 ч. тематични лекционни курса/

III модул. Медицинска зоология и арахноентомология 14 ч.
/4 ч. задължителни и 10 ч. тематични лекционни курса/

Трета година.

I модул. Принципи и методи на епидемиологичния надзор и контрол на местните и внасяни паразитози – 24 ч. /24 ч. задължителен лекционен курс/.

4.1.2. Учебен план за практическо обучение по “Медицинска паразитология”

А. Усвояване на методите на морфологичната, имунологичната и биомолекулярната диагностика на паразитозите – 540 ч.

* Вземане, консервиране, съхранение и транспортиране на материал за изследване. 50 ч.

* Нативна микроскопска и макроскопска диагностика. 100 ч.

* Усвояване на обогатителни методи за диагностика на протозои и хелминти. 30 ч.

* Усвояване на оцветителни методи за диагностика на паразитите – Романовски-Гимза, толуидин блау, Цил-Нилсен и др. 40 ч.

* Усвояване на културални методи за диагностика на кръвни, тъканни, чревни и урогенитални паразити. 30 ч.

* Усвояване на количествени методи за определяне на степента на интензинвазия. 10 ч.

* Усвояване на санитарно-паразитологичните методи за изследване на замърсеността на средата с паразитни елементи: въздух, вода, битова среда, прах, почва, зеленчуци, плодове и др. 40 ч.

* Усвояване на санитарно-паразитологичните методи за изследване на месо, риба, раци, месни продукти, рибни продукти, консерви и др. 10 ч.

* Усвояване на методи за проверка на жизнеспособността и инвазиоспособността на паразитните цисти, яйца, ларви и др. биологични форми. 20 ч.

* Усвояване на имунологични методи при паразитозите. Съвременни имунодиагностични методи. 200 ч.

* Запознаване с молекулярно-генетични методи в паразитологията. 10 ч.

Б. Клиника и лечение на местни и внасяни паразитози – 458 ч.

* Практическа работа в клиника по тропически и паразитни болести 180 ч.(1 месец)

* Работа в национален консултативен кабинет по паразитни и тропически болести. 270 ч.(1,5 месеца)

* Усвояване на методите и начините на диспансерно наблюдение на паразитно болни: провеждане на лабораторно-диагностичен контрол, отдиференциране на рецидиви от реинвазии. Критерии за снемане от диспансерен учет. 8 ч.

В. Противоепидемична дейност и медицинска статистика – 44 ч.

* Запознаване с работата на органите на държавния здравен контрол по организацията на надзора и контрола на местните и внасяните от ендемични страни паразитози. Учетна и отчетна документация. 6 ч.

* Провеждане на противоепидемични дейности в детски и социални заведения и на рискови контингенти в ендемични огнища на геохелминтози и биохелминтози. 12 ч.

* Провеждане на профилактични мероприятия за недопускане местно разпространение на внасяните в страната паразитози: малария, амевна дизентерия, лайшманиози, анкилостомидози, филариози и др. 12 ч.

* Организиране и провеждане на химиопрофилактика на рискови контингенти. 4 ч.

* Практическо приложение на статистически методи в медицинската паразитология. 10 ч.

Г. Работа по други медицински дисциплини.

ЕПИДЕМИОЛОГИЯ – 0,5 месеца

Обучението включва:

- Епидемичен процес при инфекциозните болести: източници на зараза, механизъм на предаване на причинителите и възприемчивост на населението. Движещи сили на епидемичния процес.

- Епидемиологична класификация на инфекциозните болести.

- Природната огнищност.

- Дезинфекция, дезинсекция и дератизация – методи и средства.

- Прогнозиране, стратегия и тактика на надзора и контрола на инфекциозните болести.

ВЪТРЕШНИ (1,5 месеца) и ДЕТСКИ (0,5 месеца) БОЛЕСТИ

Обучението се извършва в заведения, имащи право да извършват такова, съгласно изискванията на Наредба №34.

Обучението включва:

- Изучаване на заболявания с ентероколитен синдром, фебрилен синдром, хепатоспленомегалия, лимфаденопатия, анемии, еозинофилен синдром, алергия, заболявания на кръвотворната, отделителната, дихателната, нервната системи и др.

- Запознаване със съвременните апаратни и инструментални методи за изследване: рентгеноскопия, рентгенография, ехография, компютърна томография, ректоскопия, фиброгастроскопия, дуоденално сондиране, стернална пункция, вземане на биопсичен материал, ликвор и др. при деца и възрастни.

- Основни методи за клинично-лабораторна диагностика при вътрешните и детски болести. Интерпретация на резултатите от клинично-лабораторни изследвания.

- Особенности на клиничното протичане на паразитози в съчетание с други соматични заболявания при човека.

МИКРОБИОЛОГИЯ (0,5 месеца) и ВИРУСОЛОГИЯ (0,5 месеца)

МИКРОБИОЛОГИЯ

Обучението включва:

Обща Микробиология:

- Морфология, физиология, генетиката на микроорганизмите, действие на химичните и физични фактори – дезинфекция и стерилизация.

- Принципи на антимикробната химиотерапия (основни групи антимикробни средства, действие, механизми на резистентност, лабораторни методи за определяне на чувствителността, принципи на етиотропна терапия, антибиотична политика).

Специална Микробиология - Enterobacteriaceae, Vibrionaceae, Pseudomonas, Neisseria, Staphylococcus, Streptococcus, Gardnerella, Campylobacter, Candida, Histoplasma, Aspergillus.

Клинична Микробиология - Микробиологична диагностика с оглед изискванията на съвременната клиника и борбата с ВБИ: изисквания за хемокултури, урокултури, изследване на материали от дихателната, храносмилателната, гениталната, централната нервна система. Микробиологична диагностика на инфекциите при имунодефицитни състояния.

ВИРУСОЛОГИЯ

- Природа и свойства на вирусите. Морфология и ултраструктура, биология, култивиране, микробиологична диагностика и др.

- Таксономия на вирусите

- Културелни, серологични и молекулярни методи във вирусологичната диагностика

- Профилактика и лечение на вирусните инфекции. Противовирусни ваксини и гамаглобулинови препарати. Антивирусни химиотерапевтични средства.

- Причинители на чревни вирусни инфекции: Polio, Coxsackie, ECHO, Rota вируси и др.

- Причинители на респираторни вирусни инфекции: Influenza, Parainfluenza, Adeno, RS, Corona и др.

- Човешки херпесни вируси 1-8.

- Хепатитни вируси.

- Причинители на трансмисивни инфекции: хеморагични трески и вирусни енцефалити.

- Ретровируси: HIV-1, HIV - 2, СПИН.

- Причинители на: рубеола, паротит, морбили, бяс.

- Папиломавируси.
- Приони.

4.2. Учебна програма:

Учебната програма се изпълнява в курсово и индивидуално обучение.

Учебната програма включва следните раздели и тематични единици:

4.2.1. Теоретична част

А. Обща част:

4.2.1.1. Обща паразитология – 48 часа.

* Исторически данни за развитието на медицинската паразитология. Кратка история на българската медицинска паразитология. 2 ч.

* Съдържание на медицинската паразитология и мястото и в системата на медицинските науки. Медицинската паразитология като клинична, теоретико-приложна и медико-социална дисциплина. 2 ч.

* Паразити и паразитизъм. Развитие на паразитите в абиотичния и биотичен комплекс на външната среда. Видове паразити и биологични цикли. 2 ч.

* Гостоприемници на паразитите. Връзка гостоприемник – паразит и разпространение на паразитния вид (екологична паразитология). 2 ч.

* Влияние на паразитизма върху морфологията, физиологията и биологията на паразита. Характеристика на инфекциозния и инвазионния процес. Паразитоценоза – компоненти и взаимно влияние. 3 ч.

* Патогенеза на паразитозите. 2 ч.

* Имунитет при паразитозите. Клетъчни и хуморални фактори на имунитета. 3 ч.

* Морфологични диагностични методи в паразитологията. Макрохелминтодиагностика. Микроскопска ово- и ларвоскопия. Нативни, оцветителни, обогатителни, културални и биологични методи. Количествени методи за определяне степента на интензивна инвазия. Микрометрия. 6 ч.

* Основни имунологични паразитологични методи: РПХА, РИФ, ЕЛИЗА, Western blot и др. 3 ч.

* Молекулярно-биологични методи за видова идентификация на паразитите и диагностика на паразитните болести. 2 ч.

* Санитарно-паразитологични диагностични методи за определяне наличието на различни видове паразити в материали от външна среда, хранителни продукти и др. Методи за определяне жизнеспособността и инвазиоспособността на хелминтни яйца и ларви. 3 ч.

* Принципи на терапията, химиопрофилактиката и диспансеризацията на паразитните болести. Видове противопаразитни средства – дозировка и лечебни схеми. 8 ч.

*Епидемиологична класификация на паразитозите. Видове класификации. 2 ч.

* Епидемичен процес при паразитозите. Източник, механизъм и фактори на предаване, възприемчивост на хората и животните към паразитозите. Основни епидемиологични величини при паразитозите. Епидемичност и ендемичност. Роля на биологичните и социалните фактори в епидемичния процес. 4 ч.

* Географско разпространение на паразитните болести. Ролята на климато-географските фактори за развитие на паразитите. Нозогеографски карти. 2 ч.

*Принципи на епидемиологичния надзор и контрол на паразитозите. 2 ч.

4.2.1.2. Специална част.

А. Специална паразитология – 82 часа.

Всяка паразитоза се разглежда по отношение на: причинител /таксономия, морфология, биология, екология/, патогенеза, патологоанатомия, клиника, диагностика, диференциална диагноза, лечение, диспансеризация, епидемиология и географско разпространение. Лична и обществена профилактика, мероприятия за надзор и контрол.

• Медицинска протозоология /35 часа/

1. Малария 10 ч.
2. Трипанозомози – африканска и американска 2 ч.
3. Лайшманиози – висцерална, кожна и кожно-лигавична 3 ч.
4. Амебиаза. Непатогенни амеби на чревния тракт. 3 ч.
5. Акантамебиаза, неглерิโอза, баламутиоза. 1 ч.
6. Балантидиоза. 1 ч.
7. Жиардиаза (Ламблиоза). 1 ч.
8. Криптоспоридиоза. 1 ч.
9. Саркоспоридиоза. 1 ч.
10. Пикочно-полова трихомоназа. 2 ч.
11. Токсоплазмоза. 3 ч.
12. Пневмоцистоза. 2 ч.
13. Бабезиози. 1 ч.
14. Бластицистоза. 1 ч.
15. Циклоспориоза. 1 ч.
16. Микроспоридиози. 1 ч.
17. Изоспориоза. 1 ч.

• Медицинска хелминтология /47 ч./

1. Аскаридоза. 4 ч.
2. Трихоцефалоза. 2 ч.
3. Ентеробиоза. 2 ч.
4. Анкилостомидози. 2 ч.
5. Стронгилоидоза. 1,5 ч.

6. Трихостронгилидоза.	0,5 ч.
7. Трихинелоза.	3 ч.
8. Филариози: вушерериоза, бругиоза, лоаоза, онхоцеркоза, дипеталонематоза, стрептоцеркоза, мансонелоза.	4 ч.
9. Дракункулоза.	1 ч.
10. Диоктофимоза.	0,5 ч.
11. Анизакидоза.	0,5 ч.
12. Редки нематодози у човека.	1 ч.
13. Токсокароза .	2 ч.
14. Тениидози /тениаринхоза, тениоза/. Цистицеркоза.	3 ч.
15. Хименолепидоза.	2 ч.
16. Дифилоботриоза.	1 ч.
17. Цистна ехинококоза.	4 ч.
18. Алвеоларна ехинококоза.	1 ч.
19. Редки цестодози у човека.	1 ч.
20. Фасциолоза.	1 ч.
21. Дикроцелиоза.	1 ч.
22. Описторхоза.	1 ч.
23. Клонорхоза.	0,5 ч.
24. Метагонимоза.	0,5 ч.
25. Парагонимоза.	0,5 ч.
26. Фасциолопсидоза	0,5 ч.
27. Нанофиетоза.	0,5 ч.
28. Хетерофиоза.	0,5 ч.
29. Пикочно-полова шистозомоза.	1 ч.
30. Чревна шистозомоза /Мансони/	1 ч.
31. Японска шистозомоза.	1 ч.
32. Други шистозомози /интеркалата, меконги/.	1 ч.
33. Редки трематодози у човека.	1 ч.

Б . Медицинска зоология и арахноентомология – 14 ч.

* Предмет и задачи на медицинската зоология и арахноентомология.
2 ч.

* Кратка характеристика на отделните групи членестоноги и значението им като специфични преносители на паразити. 1 ч.

* Особенности в биологичния цикъл на анофелийните комари и факторите, които го определят. Основни видове маларийни комари в България и тяхното значение за разпространение на маларията. 2 ч.

* Методи за борба с преносителите: мелиоративни, химически, биологически, генетични методи и др. 1 ч.

* Немаларийни комари, специфични преносители на паразити.-
1 ч.

- * Флеботомии. Видове в България. Биологични особености и тяхното медицинско значение. 1 ч.
- * Други инсекти като преносители на паразити. 1 ч.
- * Гръбначните животни като източници и резервоари на паразитози. 1 ч.
- * Домашни и диви животни като гостоприемници и резервоари на протозои и хелминти. 2 ч.
- * Молуските като междинни гостоприемници при хелминтозите. 1 ч.
- * Ракообразни и риби – гостоприемници на хелминтите. 1 ч.

В. Организация на епидемиологичния надзор и контрол на местните и внасяни паразитози в Р. България – 24 ч.

* Структура, организация и функции на паразитологичната мрежа. 2 ч.

* Организация на работата в РИОКОЗ. 3 ч.

* Надзор и контрол на паразитните болести. Организация на паразитологични изследвания по епидемични и профилактични показания. Организация на санитарно-паразитологични изследвания с цел текущ санитарно-паразитологичен контрол и установяване контаминираността на средата. Показатели и критерии за оценка на ефективността на проведените противопаразитни мероприятия. 3 ч.

* Организация на работа на амбулатории за специализирана помощ в лечебните заведения за извънболнична помощ и в специализираните отделения в лечебните заведения за болнична помощ по отношение на диагностика, лечение и диспансеризация на болните с паразитози. 3 ч.

* Организация на работа на специализираните лаборатории по медицинска паразитология в лечебните заведения за извънболнична помощ. 4 ч.

* Мерки за ранно откриване и ограничаване на внасяните от ендемични страни паразитози и недопускане на тяхното разпространение в Р. България. 3 ч.

* Основни нормативни документи по надзора и контрола на паразитозите. 4 ч.

* Изготвяне и приложение на профилактични програми за контрол на значими паразитози. 2 ч.

Г. Математико-статистически методи, използвани за анализ и епидпрогноза на паразитозите - 8 ч.

4.2.2. Практическа част

4.2.2.1. Усвояване на методите на морфологичната имунологичната и молекулярно-биологичната диагностика при паразитозите. 3 мес.

4.2.2.2. Клиника, лечение и диспансеризация на местните и внасяни паразитози. - 2,5 мес

4.2.2.3. Противоепидемична дейност с медицинска статистика- 44 ч.

4.2.2.4. Работа по други медицински дисциплини:

- Епидемиология. 0,5 мес.
- Вътрешни болести. 1,5 мес.
- Детски болести. 0,5 мес.
- Микробиология. 0,5 мес.
- Вирусология. 0,5 мес.

4.3. ТЕМИ НА КОЛОКВИУМИ И ГРАФИК ЗА ПОЛАГАНЕТО ИМ.

Първа година от специализацията:

1. Обща паразитология.
2. Морфологична диагностика на паразитозите.

Втора година от специализацията:

1. Имунологична и молекулярно-биологична диагностика на паразитозите.
2. Медицинска протозоология.
3. Медицинска хелминтология.

Трета година от специализацията:

1. Терапия, химиопрофилактика и диспансеризация на паразитните болести.
2. Епидемиологичен надзор и контрол на паразитозите. Основни нормативни документи.

4.4. ОЦЕНЯВАНЕ в кредитни точки по раздели/модули от програмата за допускане на изпит по специалността “Медицинска паразитология” (към т.1.5).

Раздел/модули на изучавания материал по специалността	Кредитна оценка в точки
<u>А. Обща паразитология</u>	
<i>I Модул:</i> Обща паразитология и математико-статистически методи.	6 точки
<i>II Модул:</i> Патогенеза, имунитет и клиника на паразитозите. Принципи на терапията, химиопрофилактиката и диспансеризацията на паразитните болести.	6 точки
<i>III Модул:</i> Диагностика на паразитозите. Морфологични, имунологични, биомолекулярни и санитарно-паразитологични методи.	6 точки
<i>IV Модул:</i> Обща епидемиология и епидемичен процес при паразитозите. Природна огнищност. Математико-статистически методи, използвани в паразитологията.	6 точки
<u>Б. СПЕЦИАЛНА ПАРАЗИТОЛОГИЯ</u>	
<i>I Модул:</i> Медицинска протозоология.	14 точки
<i>II Модул:</i> Медицинска хелминтология.	10 точки
<i>III Модул:</i> Медицинска зоология и арахноентомология.	2 точки
<i>IV Модул:</i> Принципи и методи на епидемиологичния надзор и контрол на местните и внасяни паразитози.	6 точки
<u>В. ПРАКТИЧЕСКО ОБУЧЕНИЕ.</u>	
<i>I.</i> Морфологична диагностика на паразитозите.	12 точки
<i>II.</i> Имунологична и биомолекулярна диагностика при паразитозите.	12 точки
<i>III.</i> Клиника и лечение на местните и внасяни паразитози. Диспансеризация.	10 точки
<i>IV.</i> Участие в провеждане на противоепидемични и профилактични мероприятия.	6 точки
<u>Г. УСПЕШНО ПОЛОЖЕНИ КОЛОКВИУМИ</u> (х 5 точки за всеки колоквиум).	35 точки
<u>Д. УЧАСТИЕ В НАУЧНИ ПРОЯВИ ПО СПЕЦИАЛНОСТТА</u>	1-4 точки
ОБЩО	131 – 135 точки

ЛИТЕРАТУРА:

1. Паразитология п/р на Г.Генов, М.Ф., С., 1989.
2. Паразитология п/р на П.Петров, М.Ф., С., 1993.
3. Наръчник по паразитни болести, Г.Генов, П.Петров, М.Ф., С., 1985.
4. Малария, П.Петров, М.Ф., С., 1990.
5. Хелминтози у човека - общи въпроси, п/р на Г.Генов, М.Ф., С., 1980.
6. Клиническа паразитология, п/р А.Лысенко. ВОЗ-Женева, 2002.
7. Паразитарные болезни, Р.Найт, Мед., М., 1985.
8. Тропически болести. П/р на проф. Борис Илиев, дмн. Издателски център ВМИ-Плевен, 2001.
9. Зоонози. Болести общи за човека, п/р на П. Петров, Медарт, 1998.
10. Ветеринарно-медицинска паразитология, п/р на П.Камбуров, С., 1994
11. Теоретичен анализ на съвременната епидемиология, п/р на П.Георгиев и П. Драганов, Медицина и Физкултура, 2006.
12. Микробни инфекции. П/р на проф. Св.Петровски. МФ, София, 1999.
13. Basic Clinical parasitology, H.Brown & F.Neva, ACC, Norwalk, 1995.
14. Manson's tropical diseases, 18-th ed., Ph. Manson-Bahr & F.Apted, B.Tindall, 1993.
15. Markell and Voge's Medical Parasitology, 9 Edition, David T. John, William A. Petri, Jr, SAUNDERS Elsevier, 2006.